Lausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle

Timo Miettinen
Eurooppa-tutkimuksen keskus
PL 9
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Aika: 20.9.2022 klo 10

Asia: jatkokirjelmä UJ 23/2022 vp – U 62/2022 vp
Puheenjohtajan osittainen kompromissiehdotus: Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2021/241 muuttamisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukujen osalta sekä asetusten 2021/1060, 2021/2115, direktiivin 2003/87/EY ja päätöksen ((EU) 2015/1814) muuttamisesta

Kiitän mahdollisuudesta lausua REPowerEU-aloitteeseen liittyen.

Venäjän aloittaman hyökkäyssodan takia Euroopan unionilla on ollut hyvät perusteet tehdä kaikki voitava venäläisen fossiilienergian tuonnin katkaisemiseksi. Tämä onkin nostanut EU:ssa esiin uusia aloitteita venäläisen fossiilienergian torjumiseksi. Tärkein näistä on RePowerEU-hanke, jonka tarkoituksena on vahvistaa Euroopan energiaomavaraisuutta ja katkaista riippuvuus venäläisestä fossiilienergiasta vuoteen 2027 mennessä.

Kuten kesäkuun 2022 lausunnossani totesin, RePowerEU-hanke perustuu käytännössä kolmeen osakokonaisuuteen. Ensimmäinen näistä on diversifikaatio eli korvaavien energialähteiden synnyttäminen. Jo tähän mennessä jäsenmaat ovat pohtineet esimerkiksi LNG-terminaalien rakentamista RePowerEU-rahoituksen avulla. Toinen näistä on energiatehokkuuden parantaminen esimerkiksi asuntojen lämmityksessä. Kolmas osakokonaisuus koskee uusiutuvan energiamurroksen vauhdittamista investointeja lisäämällä.

RePowerEU-hanke edellyttää unionilta ja sen jäsenmailta 210 miljardin ylimääräisiä investointeja vuoteen 2027 mennessä. Käytännössä suurin osa tästä tultaisiin saavuttamaan kohdentamalla uudelleen elpymisvälineen (RRF) varoja. Komission lähtökohta on,

että maat käyttäisivät RePowerEU-investointeihin erityisesti elpymisvälineen lainaosuuksia, joita jäljellä on tällä hetkellä noin 225 miljardin edestä. Näin hankkeeseen ei sisältyisi merkittävästi uusia tulonsiirtoja, mitä voidaan pitää Suomen tavoitteiden mukaisena. Eri maat ovat kuitenkin esittäneet muutoksia allokaatioavaimiin.

Nyt käsillä olevat muutosehdotukset liittyvät tämän kokonaisuuden rahoittamiseen. Ne koskevat investointien rahoittamista päästöoikeuksien markkinavarausvarannosta (MSR) vapautettavien oikeuksien kautta. Käytännössä MSR-mekanismi luotiin alun perin tasapainottamaan päästökauppajärjestelmän sisäisiä hintashokkeja tapauksissa, joissa päästöoikeuksien hinta nousisi yllättäen suureksi ja haittaisi näin koko järjestelmän toimivuutta. Alun perin MSR-järjestelyä pidettiin lähtökohtaisesti ei-harkinnanvaraisena (non-discretionary) ja epäpoliittisena mekanismina.

Komission perustelu lähtee kuitenkin siitä, että kyse on ns. ennakoivasta palauttamisesta (frontloading), eli nyt vapautettavat päästöoikeudet palautuisivat myöhemmin reserviin. Täten ehdotus ei vaarantaisi komission oman arvion mukaan Fit for 55 -paketin tavoitteita. Ehdotus on saanut myös kannatusta Euroopan parlamentin suurimmilta ryhmiltä.

Uutuus tässä ehdotuksessa koskee Euroopan innovaatiorahastolle kuuluvien päästökauppaoikeuksien ennakoivaa palauttamista noin 20 miljardin euron ansiosta. Perustelut liittyvät ennen kaikkea siihen, että innovaatiorahaston ja RePowerEU-hankkeen tavoitteet ovat yhteneväisiä. Myös Suomi suhtautuu ehdotukseen myönteisesti.

On kuitenkin epäselvää, mitä MSR-mekanismin käyttö tekisi päästöoikeuden hintamekanismin uskottavuudelle. Mikäli päästöoikeuksien hinta laskee, hidastuvat myös kannusteet vihreän siirtymän tekemiseksi. Nämä kysymykset kuuluvat kuitenkin spesifisti päästökauppaoikeuksien asiantuntijoille, enkä pysty ottamaan niihin tarkasti kantaa.

Euroopan tilintarkastusviranomainen on kuitenkin esittänyt huolenaan, että suunnitelman tavoitteet saattavat jäädä kokonaan toteutumatta, mikäli suunnitelma perustuu kokonaan vapaaehtoisuudelle. **Tältä osin huoleni on edelleen sama kuin kesäkuun lausunnossa: ei ole selvää, miten RePowerEU-hankkeen investointitavoitteet saavutetaan.**

Kunnioittavasti

Timo Miettinen, akatemiatutkija
Eurooppa-tutkimuksen keskus
Helsingin yliopisto